

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA MANTIQUIY FIKRLASHNI RIVOJLANTIRISHDA INTERFAOL METODLARING O'RNI**Ibodullayeva Mahliyo Saydullayevna**mahliyoibodullayeva318@gmail.com

Mutaxassisligi - "Boshlang'ich ta'lim"

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20335145>

Annotatsiya. Mazkur maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarida mantiqiy fikrlashni rivojlantirishda interfaol metodlarning pedagogik ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, zamonaviy ta'lim jarayonida interfaol metodlardan foydalanish orqali o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, muammoli vaziyatlarni tahlil qilish qobiliyati hamda ijodiy tafakkurini shakllantirish masalalari tahlil qilingan. Maqolada boshlang'ich ta'limda qo'llaniladigan ayrim interfaol metodlarning samaradorligi va ularning amaliy ahamiyati haqida fikr yuritilgan.

Kalit so'zlar: Boshlang'ich ta'lim, mantiqiy fikrlash, interfaol metodlar, pedagogik texnologiyalar, mustaqil ta'lim, ijodiy tafakkur, ta'lim samaradorligi, innovatsion yondashuv, o'quv faoliyati, muammoli ta'lim.

Аннотация. В данной статье раскрывается педагогическое значение интерактивных методов в развитии логического мышления учащихся начальных классов.

Также проанализированы вопросы формирования самостоятельного мышления учащихся, способности анализировать проблемные ситуации и развития творческого мышления посредством использования интерактивных методов в современном образовательном процессе. В статье рассматривается эффективность некоторых интерактивных методов, применяемых в начальном образовании, а также их практическое значение.

Ключевые слова: Начальное образование, логическое мышление, интерактивные методы, педагогические технологии, самостоятельное обучение, творческое мышление, эффективность образования, инновационный подход, учебная деятельность, проблемное обучение.

Abstract. This article highlights the pedagogical importance of interactive methods in developing logical thinking among primary school students. It also analyzes the issues of developing students' independent thinking, the ability to analyze problematic situations, and the formation of creative thinking through the use of interactive methods in the modern educational process. The article discusses the effectiveness of some interactive methods used in primary education and their practical significance.

Keywords: Primary education, logical thinking, interactive methods, pedagogical technologies, independent learning, creative thinking, educational effectiveness, innovative approach, learning activity, problem-based learning.

KIRISH

Bugungi kunda ta'lim tizimida o'quvchilarning intellektual salohiyatini rivojlantirish, mustaqil fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish va ularni hayotiy muammolarni hal eta oladigan shaxs sifatida tarbiyalash dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, boshlang'ich sinf bosqichi bolaning tafakkuri, dunyoqarashi va fikrlash qobiliyati shakllanadigan muhim davr hisoblanadi. Shu sababli ushbu bosqichda mantiqiy fikrlashni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilishi zarur.

Mantiqiy fikrlash — bu o‘quvchining voqea-hodisalarni tahlil qilish, taqqoslash, umumlashtirish, xulosa chiqarish va muammoni mustaqil hal qilish qobiliyatidir. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida ushbu ko‘nikmalarni shakllantirish ta‘lim sifati va samaradorligini oshirishda muhim omil bo‘lib xizmat qiladi.

Zamonaviy pedagogik texnologiyalar orasida interfaol metodlar alohida o‘rin egallaydi.

Interfaol metodlar o‘quvchilarning dars jarayonidagi faolligini oshirish, ularni erkin fikr bildirishga undash hamda bilimlarni mustaqil ravishda egallashga yo‘naltirish imkonini beradi.

Shu bois boshlang‘ich ta‘limda interfaol metodlardan foydalanish bugungi kunning muhim pedagogik talablaridan biri hisoblanadi.

ASOSIY QISM

Mantiqiy fikrlash tushunchasi va uning ahamiyati

Mantiqiy fikrlash inson tafakkurining muhim shakllaridan biri bo‘lib, u o‘quvchilarning bilimlarni ongli ravishda o‘zlashtirishiga xizmat qiladi. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida mantiqiy fikrlashni rivojlantirish orqali ularda:

mustaqil qaror qabul qilish;

muammoli vaziyatlarni hal etish;

sabab va oqibatni aniqlash;

tahlil va taqqoslash;

xulosa chiqarish ko‘nikmalari shakllanadi.

Boshlang‘ich ta‘lim davrida bolaning tafakkuri tez rivojlanadi. Aynan shu davrda o‘quvchilarni mustaqil fikrlashga o‘rgatish kelgusidagi ta‘lim bosqichlari uchun mustahkam poydevor yaratadi.

Interfaol metodlarning mohiyati

“Interfaol” tushunchasi ingliz tilidagi “interactive” so‘zidan olingan bo‘lib, “o‘zaro faoliyat” degan ma‘noni anglatadi. Interfaol metodlar o‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasidagi hamkorlikka asoslangan bo‘lib, bunda o‘quvchi ta‘lim jarayonining faol ishtirokchisiga aylanadi.

Interfaol metodlarning asosiy maqsadi:

o‘quvchilarning darsdagi faolligini oshirish;

erkin fikrlashni rivojlantirish;

jamoada ishlash ko‘nikmasini shakllantirish;

ijodiy yondashuvni rivojlantirishdan iboratdir.

Mazkur metodlar yordamida dars jarayoni qiziqarli, samarali va o‘quvchi uchun tushunarli bo‘ladi.

Boshlang‘ich ta‘limda qo‘llaniladigan interfaol metodlar

“Aqliy hujum” metodi

Mazkur metod o‘quvchilarning erkin fikr bildirishiga xizmat qiladi. O‘quvchilar berilgan muammo yuzasidan turli g‘oyalarni ilgari suradilar. Bu esa ularning mantiqiy va ijodiy tafakkurini rivojlantiradi.

“Klaster” metodi

Klaster usuli orqali mavzu bo‘yicha asosiy tushunchalar o‘zaro bog‘lanadi. Ushbu metod o‘quvchilarning tahliliy fikrlashini rivojlantiradi va ma‘lumotlarni tizimlashtirishga yordam beradi.

“BBB” metodi

Bu metod “Bilaman — Bilishni xohlayman — Bildim” bosqichlaridan iborat bo‘lib, o‘quvchilarning bilimlarini aniqlash va yangi bilimlarni o‘zlashtirishga xizmat qiladi.

“Rolli o‘yinlar” metodi

Rolli o‘yinlar o‘quvchilarning muloqot qilish, vaziyatni tahlil etish va mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatlarini rivojlantiradi.

“Muammoli ta’lim” metodi

Muammoli vaziyatlarni yaratish orqali o‘quvchilar fikrlashga, izlanishga va mustaqil xulosa chiqarishga o‘rganadilar.

Interfaol metodlarning afzalliklari

Boshlang‘ich sinf darslarida interfaol metodlardan foydalanish quyidagi natijalarni beradi:

o‘quvchilarning darsga qiziqishi ortadi;

mustaqil fikrlash ko‘nikmalari rivojlanadi;

mantiqiy tafakkur shakllanadi;

bilimlarni mustahkam o‘zlashtirish ta‘minlanadi;

o‘quvchilarning nutqi va muloqot madaniyati rivojlanadi;

jamoaviy ishlash ko‘nikmasi shakllanadi.

Shuningdek, interfaol metodlar o‘quvchilarni passiv tinglovchidan faol ishtirokchiga aylantiradi.

Ta’lim jarayonidagi muammolar va yechimlar

Ba’zi hollarda interfaol metodlarni qo‘llashda vaqtning yetishmasligi, sinfdagi o‘quvchilar sonining ko‘pligi yoki o‘qituvchilarning metodik tayyorgarligi yetarli emasligi kabi muammolar uchraydi.

Mazkur muammolarni bartaraf etish uchun:

o‘qituvchilarning malakasini oshirish;

zamonaviy pedagogik texnologiyalar bo‘yicha seminar-treninglar tashkil qilish;

ta’lim muassasalarini metodik qo‘llanmalar bilan ta‘minlash muhim ahamiyatga ega.

Muammolar va ularning yechimlari

Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida mantiqiy fikrlashni rivojlantirish jarayonida ayrim pedagogik va tashkiliy muammolar uchrab turadi. Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun zamonaviy va samarali yondashuvlardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi.

1. O‘quvchilarning darsdagi faolligi pastligi

Ba’zi o‘quvchilar dars jarayonida passiv ishtirok etadi, fikr bildirishdan tortinadi yoki mustaqil ishlashga qiziqmaydi.

Yechim:

interfaol o‘yinlardan foydalanish;

rag‘batlantirish usullarini qo‘llash;

kichik guruhlarda ishlashni tashkil etish;

o‘quvchilarni erkin fikr bildirishga undash.

2. Mantiqiy topshiriqlarning yetarli emasligi

Darsliklarda ayrim hollarda mantiqiy tafakkurni rivojlantiruvchi topshiriqlar kam uchraydi.

Yechim:

qo‘shimcha didaktik materiallardan foydalanish;

mantiqiy masalalar va boshqotirmalarni darsga kiritish;

muammoli vaziyatlar asosida topshiriqlar tuzish.

3. O‘qituvchilarning metodik tayyorgarligi yetarli emasligi

Ba’zi pedagoglar interfaol metodlarni amaliyotda samarali qo‘llash bo‘yicha yetarli tajribaga ega emas.

Yechim:

seminar va treninglar tashkil etish;
malaka oshirish kurslarini yo‘lga qo‘yish;
zamonaviy pedagogik texnologiyalar bo‘yicha metodik qo‘llanmalar yaratish.

4. Texnik vositalarning cheklanganligi

Ayrim ta‘lim muassasalarida zamonaviy texnologik vositalar yetarli emasligi dars samaradorligiga ta‘sir ko‘rsatadi.

Yechim:

sinfxonalarni zamonaviy texnik vositalar bilan jihozlash;
elektron ta‘lim resurslaridan foydalanishni kengaytirish;
multimedia vositalarini dars jarayoniga joriy etish.

5. O‘quvchilarning individual qobiliyatlarini hisobga olmaslik

Har bir bolaning fikrlash darajasi va qobiliyati turlicha bo‘lgani sababli bir xil yondashuv har doim ham samarali bo‘lavermaydi.

Yechim:

individual yondashuv asosida ishlash;
differensial topshiriqlardan foydalanish;
qobiliyatga mos mashq va vazifalarni berish.

6. Ota-onalar bilan hamkorlikning sustligi

Ba‘zan ota-onalar farzandining mantiqiy fikrlashini rivojlantirish jarayonida yetarlicha ishtirok etmaydi.

Yechim:

ota-onalar uchun pedagogik tavsiyalar berish;
oilada mantiqiy o‘yinlar tashkil etishni tavsiya qilish;
maktab va oila hamkorligini mustahkamlash.

7. Dars vaqtining cheklanganligi

Interfaol metodlar ko‘proq vaqt talab qilishi sababli ayrim mavzularni o‘z vaqtida yakunlash qiyinlashadi.

Yechim:

darsni to‘g‘ri rejalashtirish;
eng samarali metodlarni tanlab qo‘llash;
qisqa va mazmunli interfaol mashqlardan foydalanish.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida mantiqiy fikrlashni rivojlantirishda interfaol metodlar muhim pedagogik vosita hisoblanadi. Ushbu metodlar orqali o‘quvchilarning mustaqil fikrlashi, tahlil qilish qobiliyati, ijodiy yondashuvi va kommunikativ ko‘nikmalari rivojlanadi. Interfaol metodlardan samarali foydalanish ta‘lim sifati va samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, boshlang‘ich ta‘lim bosqichida bunday metodlarni keng qo‘llash o‘quvchilarning kelgusidagi bilim olish jarayonida muhim ahamiyat kasb etadi.

Kelajakda zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etilgan darslar o‘quvchilarning intellektual salohiyatini yanada rivojlantirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi “Ta‘lim to‘g‘risida”gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
2. Yo‘ldoshev J.G‘. Pedagogik texnologiyalar asoslari. – Toshkent, 2019.

3. Tolipov O'., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari. – Toshkent, 2017.
4. Azizxo'jayeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent, 2018.
5. Ishmuhammedov R. Innovatsion pedagogik texnologiyalar. – Toshkent, 2021.
6. Saidahmedov N. Yangi pedagogik texnologiyalar. – Toshkent, 2020.
7. Ziyomammedov B. Pedagogika. – Toshkent, 2019.
8. Hasanboyeva O. Pedagogika nazariyasi. – Toshkent, 2021.
9. Mahmudov M. Ta'limni didaktik loyihalash asoslari. – Toshkent, 2018.
10. Internet manbalari va elektron ta'lim platformalari materiallari.